

LUNDS
UNIVERSITET

Sociologiska institutionen
Avdelningen för pedagogik
Box 114, 221 00 Lund

Kurs: PEDK01 30 hp,
Kandidatuppsats, 15 hp
Datum: 2011-04-18

Specialpedagogiska arbetsätt för barn med autism

En konstruktiv analys av TEACCH och TBA

Bitá Sassanian Franzén

Handledare:
Glen Helmstad

Abstract

Level: Bachelor thesis, 15 hp
Pages: 33 pages
Title: Special education methods for children with autism: A constructive comparison between TEACCH and TBA
Author: Bitá Sassanian Franzén
Supervisor: Glen Helmstad
Date: 2011-04-18

-

Hundreds of children are born in Sweden with autism. Therefore it is very important to give these children a rehabilitation program that can enrich their everyday life and their future. There are various rehabilitation methods: TEACCH and ABA/TBA. The purpose of this study is to look at basis and structure of these methods.

My questions are: What are TEACCH and ABA/TBA methods and what are their core values and goals? How have they structured the programs? What are the similarities and differences between these two programs? How does rehabilitation program that combines TEACCH and TBA/ABA with focuses on children with autism look like?

The methods used in this paper are qualitative content analysis of literature and interview analysis.

Research shows that autism is a unique syndrome and it is a different way of thinking, understanding and interpreting the environment. In order to achieve a good development, one must start from the syndroms' characteristics and needs. In TEACCH and TBA/ ABA there are: a clear structure, intensity, environmental adaptation, and understanding, the collection of information, cooperation and individualization. However TEACCH doesn't create structure through repeated experiments such as TBA/ABA and it is not based on (EIBI) either. In order to obtain the best development and support, both methods require time (intense work) resource (more teachers and fewer children), environmental adaptation (less stress) and new information. A good rehabilitation program must be versatile and flexible. It must be suitable both for the present and the future.

Key words: Children, autism, special education, rehabilitation, TEACCH, TBA/ABA.

Innehållsförteckning

Förord	i
1. Introduktion	1
1.1 Autism, habilitering och specialpedagogik	2
1.1.1 Autism	3
1.1.1.1 Orsaker	6
1.1.1.2 Kännetecken	6
1.1.2 Habilitering	7
1.1.3 Specialpedagogik	8
1.2 Tidigare forskning	9
1.3. Syfte och frågeställning	10
2. Metod	11
2.1 Val av metod	11
2.2 Avgränsning av ämnet	11
2.3 Litteratursökning	12
2.4 Litteratururval	12
2.5 Intervju	14
2.6 Arbetsgång i analysen	14
3. Analys av TEACCH och TBA	15
3.1 Presentation av metoderna TEACCH och TBA	15
3.1.1 TEACCH	16
3.1.1.1 Teoretisk grund	16
3.1.1.2 Struktur	17
3.1.1.3 Individualisering	18
3.1.1.4 Social kompetens	18
3.1.1.5 Föräldrar	19
3.1.1.6 Förskoleåldern	19
3.1.2 TBA (ABA)	19
3.1.2.1 Teoretisk grund	20
3.1.2.2 Struktur	21
3.1.2.3 Individualisering	23
3.1.2.4 Social kompetens	23
3.1.2.5 Föräldrar	23
3.1.2.6 Förskoleåldern	24
3.2 Likheter och skillnader	24
3.2.1 Likheter	24
3.2.2 Skillnader	25

3.3 Intervju angående arbetsteknik	26
3.4 Kombination av TEACCH och TBA.....	27
4. Diskussion	29
4.1. Fortsatt forskning	30
Referenser.....	31
Bilaga.....	34
Intervjufrågor	34

Förord

Jag tar en höstpromenad i skogen. Det är så mäktigt och vackert i skogen, som en tavla med olika färger. Alla dessa träd med sina kraftiga stammar som håller i så många år. Rötterna håller stammen stadigt, stammen håller grenarna uppe och grenar bär på alla dessa vackra blad. Alla dessa blad som är unika och olika varandra. Man kan likna världen som en skog, individer som blad, alla är unika och speciella på sitt sätt.

Det här arbetets bakomliggande tanke är den väsentliga rollen som habilitering spelar för att kunna hjälpa autistiska barn i sin utveckling. Ingen är den andra lik och alla behöver hjälp och stöd som är individanpassad för att kunna utvecklas och ha ett stabilare liv framför sig.

Jag skulle vilja tacka min handledare Glen Helmstad. Utan hans hjälp och tålmod hade det här arbetet känts omöjligt. Vidare vill jag tacka min älskade familj, speciellt min mor som fick mig att tro på mig själv igen. Till sist, men absolut inte minst, vill jag tacka mina pojkar. Utan dem hade jag inte vågat ta det första steget i det här arbetet. ETT STOR TACK.

”Jag kallas ett barn med
Särskilda behov.
Barn med särskilda behov
blir så lätt barn med
Särskilda besvär.
Barn med särskilda besvär
Blir så lätt särskilda.
Särskilda barn blir så lätt
Isär- skilda.
Isärskilda- barn får så lätt
Särskilda behov.
Särskilda behov är inte
Särskilda bara STÖRRE-
STÖRRE BEHOV har även Du
...ibland? ”

(Maltén 1991, s. 35)

1. Introduktion

”Han blev helt fixerad vid att rada upp sina små bilar på alla ytor som fanns i huset. Det kunde han hålla på med i timmar. Vi trodde förstas att han lekte bilparkering. För övrigt var han okoncentrerad och hyperaktiv. Han satt aldrig riktigt stilla. Det fanns inga riktiga mål, utan det blev bara en massa springande både ute och inne. På lekplatsen var bara gungorna intressanta för honom. Men han klarade inte av att gunga själv. Han undvek allt oftare ögonkontakt med andra människor. Kroppskontakt, även när det gällde den egna familjen, verkade jobbigt för honom. Han blev fixerad vid att samla på saker, helst då stenar som han hittade på lekplatserna. Det var inte ovanligt att han kastade dem omkring sig även när det fanns folk i närheten. Det hjälpte inte att tala om för honom att detta var fel” (Axeheim, 1999, s. 25).

Det här arbetet ska redogöra för hur två olika habiliteringsmetoder, TEACCH och TBA, används på autistiska barn i Sverige samt vilka likheter och skillnader det finns. Detta arbete kommer inte att ta upp effekterna av metoderna som används på barnen, heller inte utvärdera eller göra en jämförelse av dessa effekter. Målet med det här arbetet är att göra en syntes av dessa två habiliteringsmetoder, dvs. ta det bästa av dessa två metoder och göra den till en.

Idag kan man räkna med att 1-2 barn per tusen har autism, vilket innebär att varje år föddes ett hundratal barn med autism i Sverige. Sex av tusen barn i Sverige föds med någon typ av autism. Autism är mer vanligt förekommande bland pojkar än flickor (Zander, 2010). Det tycks som om autism och dess spektrumsstörningar är mer förekommande än man tidigare trott (Gillberg & Peeters, 2001). Vad autism orsakas av är fortfarande oklart. Enligt Rubin är: ”Autism är ett mångfacetterat och mytomspunnet syndrom, med en mystisk aura” (2006, s. 9).

Den kunskap som vi har idag om autism är mycket mer omfattande än den vi hade i slutet av 1940- talet, då syndromet autism upptäcktes. Forskningar visar att autism är något annat än både psykos och utvecklingsstörning, och att intelligensen kan vara varierande från låg till mycket hög. Autistiska människor lever i sin egen värld och upplever saker annorlunda än andra människor gör dvs. de upplever och tolkar världen på ett annat sätt och ibland även på ett smärtsamt sätt (Johansson, 2007).

Iris Johansson berättar om sin upplevelse som hon hade i sin barndom med autistiskt syndrom:

”Människor fanns inte för mig i någon riktigt bemerkelse. Min tillvaro var befolkad av allt mellan himmel och jord- stolar, bord, växter, djur och människor- och alltsammans var bara omständigheter som jag förhöll mig till. Människor var besvärligare än djur och andra saker, för de ändrade sig hela tiden och ville någonting med mig som var obegripligt, och ofta smärtsamt och störande.” (Johansson, 2007, s. 49).

Det finns en direkt koppling mellan syndromen och betydelsen av ordet autism. Ordet betyder självförsjunknenhet med oförmåga att ta kontakt med andra (SAOL). Autism kommer från det grekiska ordet αυτος (autos), som betyder “själv” (Wessèn, 1998).

Personer med autism lever i en "glasbubbla", vilket innebär att inte bara upplevelsen utan även uppfattningen blir annorlunda. Till och med vardagliga ärenden orsakar stora ansträngningar hos barn med Autism Spectrum Disorders (ASD). Olika barn med diagnosen autism kan reagera på olika sätt och deras utveckling är olika. Om man får mer kunskap om denna värld så kan frågor om hur de uppfattar saker och ting, vad de ser och varför de gör som de gör, lättare bli besvarade.

Autism är ett genomgripande syndrom. Ordet "genomgripande" antyder att någon är drabbad långt inne, i hela sin varelse (Peeters, 1998). Happé menar '...att en bra teori om autism inte bara ska kunna förklara de specifika autistiska handikappen. Den ska också kunna ge plausibla förklaringar till de karakteristiska färdigheter som man ofta kan se hos personer med autistim' (Citerad i Kristiansen, 2000, s.15). Det är av stor vikt att ge en korrekt diagnos samt ingripa tidigt. Men en lika väsentlig roll har själva habiliteringen. Den ska passas in i individens problematik. Det finns många olika habiliteringsprogram. Alla dessa program lägger stor vikt på grundläggande svårigheter som barn med autism har fast på olika sätt. (dvs. i socialt samspel, kommunikation, problembeteenden och vardagliga färdigheter). Samtidigt vilka grundläggande saker som är viktiga och ger effekter i habilitering. Det som skiljer de olika programmen åt är hur man tränar och lär sig olika färdigheter. Det kan även skilja sig åt hur man väljer att strukturera och prioritera i programmet (Allmänna Barnhuset, 2006).

I den allmänna förskolan och skolan, följer man en läroplan som är en och samma för alla, men det finns andra grupper som inte kan följa samma läroplan, utan är i behov av andra åtgärder, dvs. en individuell läroplan. Autistiska barn tillhör en av dessa grupper. För att kunna veta hur man ska undervisa den här gruppen, samt erhålla en positiv utveckling behövs specialpedagogiska insatser med inriktning mot habilitering.

Det finns olika synsätt på vad autism egentligen orsakas av och hur den ska behandlas. Till följd av de här olika uppfattningarna har det skapats olika behandlingsmetoder. När det gäller vuxenpsykiatri finns det ett samarbete mellan den medicinska och psykoterapeutiska verksamheten vilket medför en behandling där läkemedel och psykoterapi kombineras. Men samma behandlingskombination gäller inte ännu autism, utan man använder sig av andra verktyg. TBA/ABA, TEACCH, medicinering, psykodynamiskt inriktad barnpsykoterapi, snoezelen är några av de behandlingsmetoder som används för barn med autism. Det finns många olika behandlingsmetoder för dessa barn men problemet ligger i den empiriska bevisningen. Denna bevisning är knapphändig när det kommer till metodernas effektivitet och den visar på ett blandat resultat (Foxx, 2008; Howlin, 1997; Schchechtman, 2007; Smith, 1999; refererade i Scheffer, Didden, Korzilius & Sturmey (2011; Research in Autism Spectrum Disorders).

1.1 Autism, habilitering och specialpedagogik

I det här avsnittet kommer att redogöras för syndromen autism, dess historik och vad den orsakas av. Samtidigt är det viktigt att beskriva syndromens innebörd samt vilka kännetecken den har. Specialpedagogik behöver en noggrann struktur och har som funktion att förebygga samt hjälpa individer som är i behov av extra stöd.

1.1.1 Autism

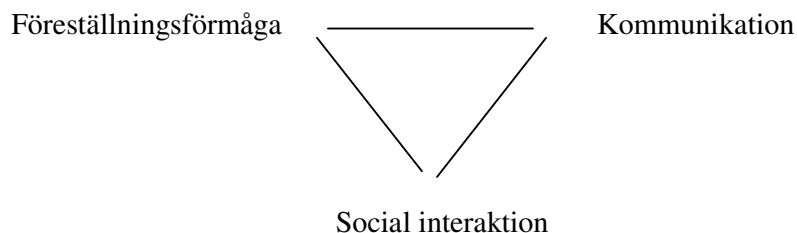
Det är väsentligt att klassificera och diagentisera individer med autismspektrum för sig själv och inte blanda ihop andra syndromer och psykiska störningar. Att sätta rätt diagnos samt göra en rättvis tolkning är mycket känsligt och kräver mycket kunskap, erfarenhet och mångsidighet. Enligt Wrangsjö (2002) är diagnosen en omfattande definition, en företeelse med individuella, interaktionella, kulturella och politiska innebörder.

Leo Kanner var det förste som beskrev, under 1940-talet, i en vetenskaplig avhandling, en grupp barn som han ansåg led av autistiska störningar (Kristiansen, 2000). Kanner presenterade autism som ett syndrom och försökte hitta en central förklaring till beteende hos personer med autism. Han föreslog att den bristande förmågan till kontakt var den centrala störningen, en logisk slutsats utifrån den kunskap som fanns under denna tid. Det är genom kontakt och samspel med andra som språk utvecklas och sociala regler skapas, förstås och används. Samtidigt är det genom samspel med omvärlden som aktiviteter och intressen formas. Möjligheten för ett självständigt liv i vuxen ålder ökade om man hade ett talat språk för fem års ålder samt hög intelligens. Tidigare trodde man att kontaktförmågan var det primära. Med detta i åtanke började man fundera på om det också fanns andra faktorer som kunde vara centrala (Dahlgren, 2007).

1950 beskrev Bruno Bettelheim autism som ett uttryck för en förvriden relation mellan mor och barn och som en symbolisk psykos. Denna beskrivning fick ett stort inflyande i samhället då många mammor blev utpekade (som skyldiga) samt att de själv tog på sig skulden för barnets diagnos. Bettelheims psykoanalytiska teorier om autism ersattes av ny teori. 1960-talets forskare blev intresserade av den process som kan tänkas påverka det sätt som gör att barnet blir berörd av yttre stimulans. Detta handlar inte om psykogenesen utan av neurologiska synpunkter.

Michel Rutter föreslog under 1970-talet att det ligger en grundläggande språkstörning bakom autismen som påverkar alla andra språkmodaliteter, att den centrala störningen återfinns inom det kognitiva området (Kristiansen, 2000). Många forskare har sedan dess koncentrerat sig på kognitiva och kommunikativa processer för att förklara relationen mellan neurobiologisk dysfunktion och symtomen på autism.

Autism utgörs inte av ett antal drag som bara råkar förekomma samtidigt, utan att dessa drag grupperar sig på ett sådant sätt att de tillsammans bildar ett syndrom. Man kan säga att dessa drag består av avvikelser när det gäller: Socialt samspel/social interaktion, kommunikation och föreställningsförmåga. De här tre grundsymtomernas relation mellan neurobiologiska dysfunktioner och symtomen på autism kallas för "Wings triad" (Kristiansen, 2000).

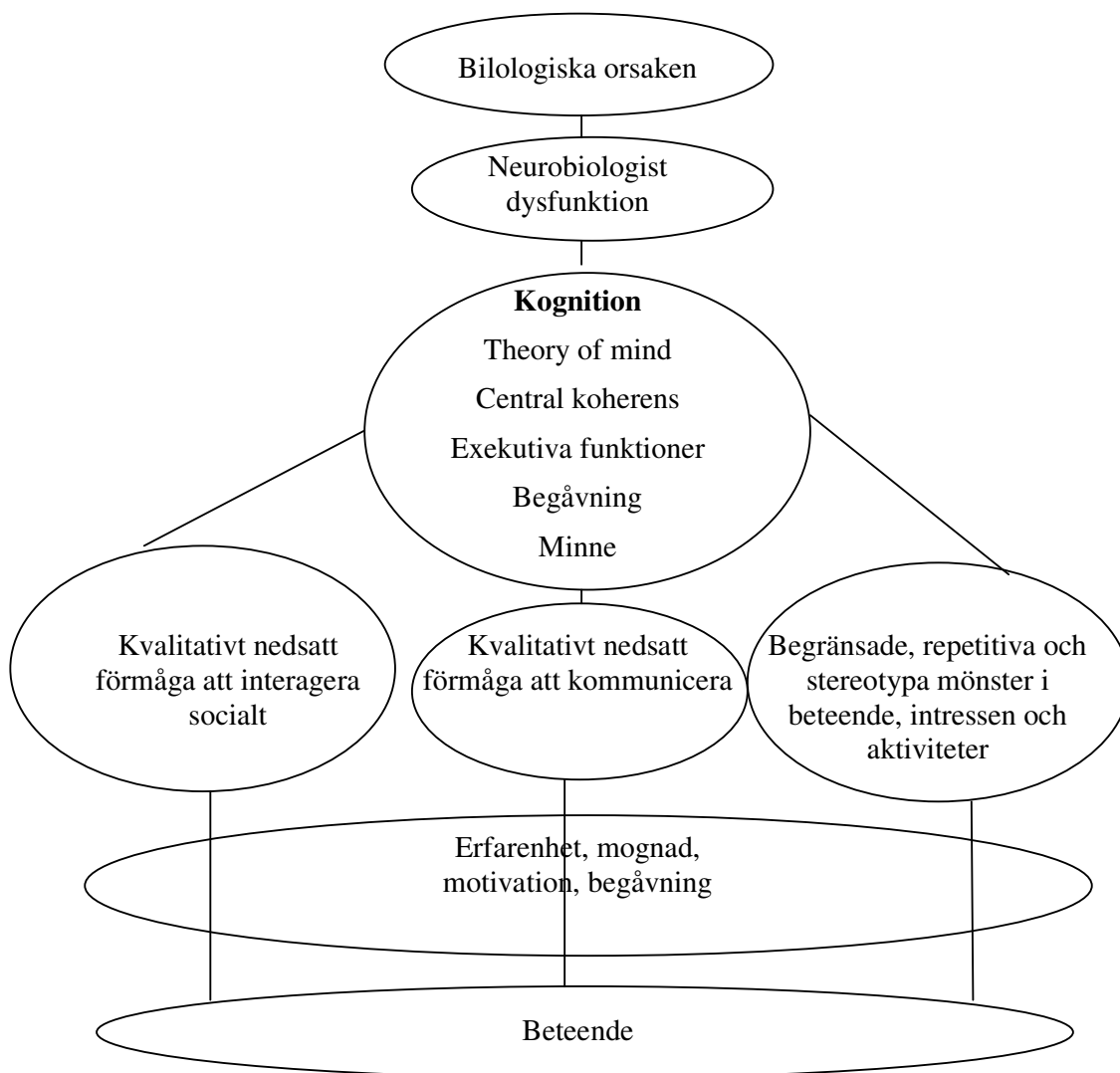
Figur 1. Wings triad. (källa: Wing, 1988)

Social interaktion, kommunikation och föreställningsförmåga är alla viktiga och bärande delar i ett barns lek. Barn med autism har problem med dessa tre delarna i Wings triad (Beyer & Gammeltoft, 2000).

De tre symptomområden som utgör hörnen i Wings triad, bildar underlaget för det sätt som autism klassificeras idag, ICD-10 och DSM-IV (Gillberg & Peeters, 2001). ICD-10 står för International Classification of Diseases, och är Världshälsoorganisationens (WHO:s) klassificeringssystem för olika diagnoser. Siffran tio står för version tio vilket är den som gäller nu och som antogs 1990.

Autism placeras idag under kategorin genomgripande utvecklingsstörning mellan mental retardation och specifika utvecklingsstörningar. När man pratar om begåvningshandikapp, dvs. mental retardation, handlar det om att individens utveckling bromsas in. Den som är begåvningshandikappad utvecklas efter samma linje som alla andra fast långsammare, dvs. den mentala åldern är alltid lägre än den kronologiska. När ett barn har en specifik utvecklingsstörning innebär det en försenad eller bristfällig utveckling inom ett speciellt område, dvs. fast man är normalbegåvad så har man det mycket svårt inom vissa områden. När det finns en kvalitativt nedsatt förmåga inom flera områden, vilket är mycket vanligt hos barn med autistism, talar man om en genomgripande utvecklingsstörning (Peeters, 1998).

Det har funnits många olika teorier om vad som orsakat det specifika autistiska beteendemönstret. Men idag finns det tre dominerande teorier om vilken störning eller förmåga som är det centrala hos barn med autism. När det gäller "Theory of mind" syftar den på att människor har en "teori" om hur andra människor tänker. Det innebär att man har förmågan att förstå skillnaden mellan andra människor och sitt eget sätt att tänka, handla och känna (Dahlgren, 2007). Vilken central koherens en person har är viktig för det handlar om hur människor sorterar information från omgivningen och omvärlden strävar efter att föra ihop delar till meningsfulla helheter. Den centrala koherensen kan variera från starkt till svagt. När den är stark, fokuserar individen på det grundläggande budskapet, dvs. helheten, och hoppar därmed över detaljerna. Däremot när den centrala koherensen är svag, analyserar individen varje detalj för sig själv och kan inte se helheten (Dahlgren, 2007). Om man inte kan sätta ihop information på detta sätt, blir omvärlden fragmentarisk, osammanhängande och mycket svår att förstå.

Figur 2. Relationen mellan neurobiologisk dysfunktion och symtomen på autism (Dahlgren, 2007, s.14)

1.1.1.1 Orsaker

Teorier om vad som orsakat autism och dess beteendemönster har varierat. Från medfödd biologisk effekt i hjärnan till ett uttryck för en sjuklig relation mellan mor och barn, osv. De orsaksförklaringar som efteråt förespråkats är de psykogenetiska, kognitivistiska teorierna (som är byggt på theory of mind) och även socioemotionell förklaring (Johansson, 2002). Autism är inte en enskild sjukdom på samma sätt som t.ex. en specifik metabolisk (ämnesomsättning) störning, utan begreppet autism representerar en diagnos lik epilepsi eller förståndshandikapp och är det slutgiltiga symboliska uttrycket för dysfunktion i hjärnan som kan ha en mängd olika orsaker hävdar Gillberg (Gillberg & Coleman, 1992).

Tustin (1974) anser att det är en störning i utvecklingen som uppkommer under livets allra första skede. Barnet utvecklar ett skydd för att handskas med en obeskrivlig skräck. Det är sårbarheten och känsligheten som barnet har som gör att upplevelsen av separation från modern blir traumatisk. Upplevelsen är att separationen kommer för tidigt och barnet upplever hela existensen som hot och för att skydda skapar barnet autistiska kroppssensationer. Detta barn hamnar i en sensorisk värld som blir ett hinder för att bygga upp en psykisk verklighet och relationer med andra (Johansson, 2002). Tre av de möjliga bakomliggande faktorerna är medicinska störningar, ärftliga samt tidiga hjärnskador (Gillberg & Peeters, 2001). Men Tustin avslutar inte funderingarna här utan tycker att orsakerna kan bero på många andra saker (Johansson, 2002).

1.1.1.2 Kännetecknen

Det syns i ganska tidig ålder om ett barn har autistiska drag. Föräldrarna rapportera att under de första månaderna har spädbarn med autism inte normal ögonkontakt och söker inte heller kontakt med sina föräldrar (Ghezzi, Williams & Carr 1999). Dessa är bara några saker som orsaka misstankar runt barnets normala utveckling. Karin Stensland Junker som forskade på spädbarns uppmärksamhetsförmåga har uppfunnit testet Blicken Orienterar Efter Ljud (BOEL), som används inom barnavårdscentralen (BVC). BOEL – testet avslöjar tidiga avvikelser redan vid 7-9 månader i uppmärksamhet och kontaktbeteende vilket kan leda till bristande talutveckling som vid autism. Det är väsentligt att upptäcka syndromen så tidigt som möjligt för att kunna sätta in åtgärder så att man stimulerar utvecklingen (Rubin, 2006). Vid det här testet kontrolleras både hörsel och kommunikationsprocessen.

Det vetenskapliga försöket att förklara autisms karaktäristiska funktionshinder är mycket väsentligt för att kunna klassificera syndromen och sätta rätt diagnos. Ett av de största problemen är att olika individer visar olika symtom. För att ett barn ska uppfylla diagnosen autism krävs det att barnet uppvisar minst sex av de redovisade symtomerna fördelade på minst två symtom från symtomområdet; kvalitativt nedsatt förmåga att interagera socialt, kvalitativt nedsatt förmåga att kommunicera samt begränsade, repetitiva och stereotypa mönster i beteende, intressen och aktiviteter. Samtliga symtom är observerbara beteenden som i en utredning ska konstateras eller inte och det är väsentligt att man i utredningen ta hänsyn till barnets mentala ålder (Dahlgren, 2007).

1.1.2 Habilitering

Enligt Axeheim (1999) är olikheterna mellan personer med syndromen autism och utan, så stora att man kunde ha varit från olika planeter. Personer med autism orsakar många gånger missförstånd och har svårt att orientera sig i "vår värld". Prestationsförmågan hindrar många gånger sättet att tänka och uppfatta för personer med autism. Detta gäller även tolkningsförmågan. Svårigheterna kan även komma i vardagliga ärenden och skapa stora problem. Men med kunskap kan man överbygga hur vi ska bete oss och hjälpa personer med autism (Axeheim, 1999).

När man ska börja med habilitering måste man ta hänsyn till individen. I och med att olika barn med autismspektrum kan fungera på olika sätt behöver de också olika typer av habilitering. För en lyckad habilitering behövs det rätt diagnos. Bedömningen kan påverkas av erfarenhet, kunskap, men även av resurser vad gäller tid och material samt möjligheten att samarbeta med andra yrkeskategorier i utredning. Det är viktigt att man inte sätter idealistiska krav utan att man har ett realistiskt mål i sikte, nämligen att komma till insikt med att handikappet alltid kommer att finnas där vilket medför att de som har autismspektrumstörning tänker, reagerar och uppfattar saker annorlunda än andra (Peeters, 1998). Tanken med habilitering är inte att bota utan att lära individen att förstå, tolka och hantera vardagen bättre och eventuellt bli självständig i framtiden.

För att kunna ge barnet möjligheter att utvecklas måste man hitta det centrala behovet, dvs. konsten att kommunicera. Kommunikation är viktigt för ett barn med autism för att ibland är ord svåra att förstå. Därför måste barnet ges andra alternativ än bokstäver för sin kommunikation, dvs. andra konkreta möjligheter att kommunicera. Ett barn kan inte vilja något som den inte förstår och det är till stor hjälp för förståelsen om man vet mycket om barnets bakgrund och beteende (Peeters, 1998).

Hjälpen måste sättas in där barnet är svagast. Som tidigare nämnts finns det tre områden i Wings triaden som utgör grundpelare för autistiska individer. Dessa grundpelare är social interaktion, kommunikation och föreställningsförmåga. Förståelse och tolkning i alla de här tre områdena är viktiga. För att kunna hjälpa är det viktigt att man tydliggör. Det kan man göra genom ett pedagogiskt dagsschema där man guidar barnet under dagen, vilket underlättar för honom/henne att få svar på sina frågor:

- Vad ska jag göra nu?
 - Var ska jag vara nu?
 - Hur mycket ska jag göra detta?
 - Hur länge ska jag göra detta?
 - Vad ska jag göra sen?
- (Waclaw, Aldenrud & Ilstedt, 1999).

Det är av stor vikt att veta om ett habiliteringsprogram fungerar; om det ger ett bra resultat eller inte. För att kunna ta reda på detta måste man mäta effekterna. Effekterna mäts genom kontrollerade studier. Genom att använda sig av ett evidensbaserat synsätt behöver man söka upprepade tillfällen för att kunna värdera själva behandlingsmetoden. Själva begreppet evidensbaserad medicin (EBM) eller habilitering innebär att de beslut man tar angående insatser och behandling kommer från bästa möjliga vetenskap som är sammanställd på ett systematiskt sätt. Evidensbaserad används inom vård och omsorg

när man ställer krav på åtgärder. Här undersöks om åtgärderna har en positiv effekt och detta grundas på systematisk kunskap (Bohlin, 2004).

Inom habilitering är samarbete väsentligt. Det tydligaste samarbete som man kan se är det mellan barn, pedagoger och föräldrar men det finns även andra som spelar en viktig roll i ett barns habilitering. Det finns olika lagar i Sverige som berör barn med autism och målet är att alla tillsammans ska bidra med en bra och trygg miljö, inte bara åt barnet utan även åt föräldrarna. Samarbetet består av: LSS- handläggaren i kommunen, rektor/förskolechef eller resurssamordnare i kommunen, psykolog, förskolelärare/lärare från barnets förskola/skola, barnläkare, skolsköterska/BVC- sköterska osv (Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och ungdomar).

1.1.3 Specialpedagogik

Pedagogiken har sina rötter 1600-talet. I *Didactica Magna* skrev Comenius om hur en utbildning skulle organiseras och bedrivas (Stensmo, 1994). Enligt Maltén består pedagogiken av tre läror. Den första är undervisning, uppfostran och personlighetsutveckling, den andra är konsten att lära och den tredje är undervisningens mål, undervisningsprocessen och utvärdering av undervisningsresultaten (1991). När det gäller grundsynen kan man enligt Stensmo dela in pedagogiken i fem olika perspektiv; kunskapsynen, etiksynen, människosynen, samhällssynen och den pedagogiska situationen. Men vad själva pedagogiken innebär och vilken uppgift den har är det inte så lätt att svara på, eftersom det finns olika definitioner.

Precis som pedagogiken har specialpedagogiken ett mångfacetterat innehåll. Man kan beskriva specialpedagogiken utifrån människosyn, utvecklingspsykologi eller utifrån metodisk inriktning (Maltén, 1991). Egidius anser att specialpedagogik är läran om fostran samt utformning av skolgång för barn som har svårigheter (beroende av förståndshandikapp eller andra problem) att tillgodogöra sig undervisningen (Egidius, 2006).

När det gäller specialpedagogiskt arbetssätt, handlar det om att underlätta inlärningsituationen för barnet.

"... de specialpedagogiska insatserna och det specialpedagogiska arbetssättet inom arbetsenheten utgår från att alla elever har möjligheter till utveckling och strävar efter att undanröja hinder för barns och ungdomars utveckling både vad gäller organisation, arbetssätt och innehåll i undervisningen. Det handlar framför allt om att göra undervisningssituationen mindre utstötande" (Maltén, 1991, s. 19).

Det som behövs i ett habiliteringsprogram är att alla barn med särskilda behov skall ha en möjlighet att kunna utveckla sig. Specialpedagogiken är ett oerhört viktigt område som ger möjligheter för dem som är i behov av extra stöd (Nilholm, 2003). Här behandlar man inte bara frågorna om vad som är problemet utan även hur man kan lösa problemet för att erhålla ett bättre resultat. Enligt Ahlberg (2009) förekommer den specialpedagogiska verksamheten både inom utbildning och habilitering av barn, ungdomar och vuxna. Målet för specialpedagogerna är att hjälpa de elever som anses vara i behov av särskilt stöd samt elever med funktionshinder.

Specialpedagogikens uppgift är att lösa problemen som dyker upp i utvecklingen. Stimuleras utvecklingsprocessen leder det till elevens mognad och målet gäller även barn med autism anser Axeheim (1999). Axeheim menar att specialpedagogiska mål är

att ge kunskap och öva färdigheter när det gäller undervisning för barn med autism. För att detta mål ska lyckas måste man ha djupare kunskaper om handikappet och dess konsekvenser för barnet. Kunskapen skall inte bara handla om handikappet och dess symptom utan även om områden som, filosofi, sociologi, social psykologi, psykologi och pedagogik (Axeheim, 1999).

I specialpedagogiken är relationen mellan teori och praktik viktig. Teori och praktik är inte oskilljbara när det gäller undervisning och lärande, utan det handlar snarare om att bygga en förbindelse mellan dem, dvs. "bygga broar och skapa växelverkan" (Ahlberg, 2009). En bra relation mellan dem kan leda till en förbättring av praktiken, professionell utveckling samt social förändring (Ahlberg, 2009). Genom ett fungerade förhållande mellan de här två delarna i specialpedagogiken kan man utveckla en bättre habilitering för barn med autism.

1.2 Tidigare forskning

Autism är ett intressant område för många forskare. Det råder delade meningar om vad det orsakas av och hur det ska behandlas. På grund av denna oenighet har olika pedagoger under en lång period gett olika förslag till hur ett idealiskt habiliteringsprogram skulle se ut för individer med autism.

Det finns mycket forskning och undersökningar kring medicinska och diagnostiska frågor. Det visar sig att medicinsk behandling kan lindra en uppmärksamhetsstörning och sekundära psykiska symtom. Men det är genom pedagogiska och psykologiska hjälpmedel som man kan nå en generell förbättring av symptomen. Det är viktigt att utvärdera behandlingarna för att situationen ska förbättras. Man måste se det ur ett livslångt perspektiv. Kunskapen är inte enbart för personer med autism utan även för deras föräldrar och anhöriga. Det är av stor vikt att de blir upplysta om viktigt och relevant information (Persson, 2003).

I en granskning av 79 studier visade det sig att behandling av autism inte var tillräckligt utvärderad (Persson 2003). Den enda behandlingsmetoden som visade en viss klarhet var TEACCH. Användandet av datorstöd i undervisning gav precis som visuella hjälpmedel som utvecklar självständighet en begränsad effekt. Däremot gav taktill stimulering och massage, dvs. beröringsterapi en god effekt (Persson, 2003). För att erhålla rätt information behövs det forskning för att få resultat. Men det är inte alltid lätt med tanke på att det finns många parametrar som kan påverka resultaten.

I det här arbetet kommer två olika studier att presenteras. Dessa två studier handlar i stor utsträckning om habiliteringsmetoders individuella påverkan på personer med autism. Resultaten är väsentliga för framtidens behandlingsstrukturer.

Den första studien är från Bengt Persson avhandling ”*Treatment Evaluation and Screening of Autism*” (Persson, 2003). Syftet med Perssons avhandling är att granska behandlingsforskning under åren 1992-2002 avseende autismspektrumstörningar samt att utvärdera en behandlingsmodell för vuxna och barn, dvs. Treatment and Education of Autistic and related handicapped Children, TEACCH. Vidare är avhandlingens syfte att utveckla och utvärdera ett screeninginstrument för tidig upptäckt av autism och andra utvecklingsavvikelser. Persson utförde sina studier i olika grupper. Grupperna var indelade i vuxna och barn. De grupper som innefattar vuxna tas inte upp i detta arbete. Programmet för barn och ungdomar med autism är en av grupperna i studien. Dessa

hade måttlig till grav utvecklingsstörning, svåra beteendeproblem och behandlades i enlighet med TEACCH- modellen. I studien innefattas en matchad kontrollgrupp där deras beteendeproblem är mindre uttalade och barnen bor med sina familjer. Resultaten visar att detta är ett bättre alternativ än att leva i ett boendehem. På det sättet har de mer utbyte av sina föräldrar och syskon som är normalutvecklade. Forskningen visar i sin helhet att TEACCH- programmet är ett välfungerande alternativ (Persson, 2003).

Den andra undersökningen i autismpektrumsdisorden är gjord av Scheffer, Didden, Korzilius & Sturmey (2011) vilken är baserad på forskning från 1960- talet. Det visar sig att tidigt ingripande har en väsentlig roll för lärandet. Den vanligaste studien med barn med autism är Early Intensive Behavioral Intervention (EIBI). EIBI är effektiv då när den är både intensiv (cirka 40 h/ vecka) och omfattande, dvs. varar i minst två år (Lovaas, 2003; Matson & Smith, 2008; refererade i Scheffer, mfl. 2011). Forskningens syfte är att undersöka effektiviteten av EIBI, baserad på ABA/TBA för unga barn med ASD. Det har gjorts 11 studier med 344 barn med autism. Resultaten varierar betydande mellan studier. Olikheter beror förmodligen på behandlingens intensitet (Lovaas, 1987). EIBI- kvalitén, intensiteten av övervakningen (Eikeseth, Hayward, Gale, Gitlesen, & Eldvik, 2009), deltagarnas karaktär, och kontrollgruppsbehandling m.m är några av de saker som spelar roll och som man måste ta hänsyn till. Framtidens forskning ska bestämma vilket barn, baserad på IQ och ålder, som ska starta behandlingen. Detta är relaterat till behandlingens resultat (Harries & Handleman, 2000). Men trots ett par begränsningar i den här mångsidiga analysen visar forskningen att EIBI har en måttlig till stor effekt hos unga barn med autism i full skala, icke-verbal IQ samt stabilt beteende (Scheffer m.fl. 2011).

Dessa forskningsresultat om TEACCH respektive TBA väcker intresse att få veta mer om tekniken som används i de båda metoderna samt hur de har strukturerat sina program med inriktning på habilitering av barn med autism. Dessutom inbjuder de oss att ta reda på i vilka avseenden dessa metoder sammanfaller och skiljer sig åt.

1.3. Syfte och frågeställning

Eftersom det finns stort antal barn med autism är det av stor vikt att man ska ha mer fokus kring habilitering för att kunna hjälpa dessa barn och ge dem bättre livskvalitet i framtiden.

Syftet är att beskriva och jämföra TEACCH och TBA, som är de vanligaste metoderna som används i Sverige för habilitering av barn med autism, samt att på grund av denna analys utarbeta ett förslag till syntes av de båda metoderna.

Mina frågeställningar är:

1. Vad karakteriserar TEACCH och TBA som specialpedagogiska metoder?
2. Vilka likheter och skillnader finns det mellan TEACCH och TBA?
3. Hur skulle ett habiliteringsprogram som kombinerar TEACCH och TBA kunna se ut?

2. Metod

2.1 Val av metod

När man hittar ett intressant område att forska om, måste man tänka på vilken metod man ska använda för att kunna samla information. Det är av stor vikt att ha insikt om en undersökning är praktiskt möjlig att genomföra (Patel & Davidson, 1994). Det skulle ha varit ett bra alternativ att observera barnen under habiliteringsprocessen och intervjua föräldrarna angående metodernas effekter på deras barn. Men man måste förutom av praktiska skäl ta hänsyn till andra kriterier också. Enligt Patel och Davidson (1994) måste problemområdet granskas ur en etsik synvinkel när man har konstaterat att en undersökning är praktiskt möjligt att genomföra. Det är en stor psykisk belastning att ha ett barn med autism vilket väcker funderingar kring hurvida den uttänkta metoden är etiskt försvarbar.

Jag har valt att utgå ifrån en litteraturstudie som bygger på en kvalitativ analys. Enligt Patel och Davidsson (2003) och Repstad (1999) passar kvalitativa metoder in när man söker förståelse genom att beskriva och analysera processer i specifika avgränsade miljöer; i detta fall habilitering av autistiska barn. Genom att granska litteraturen anser Backman (1998) att man skaffar sig en bakgrund och en överblick över ett visst problemområde och i det här fallet fördjupning i metodens struktur och funktion. Vidare anser Backman att syftet med granskning av litteraturens metod är att göra en sammanställning inom ett visst område.

När det gäller den pedagogiska forskningen läggs tyngdpunkten på de kvalitativa studier som är gjorda med hjälp av bl. tankemodeller. Detta hör hemma inom hermeneutiken (Maltén, 1997). Hermeneutik betyder tolkningslära och är en vetenskaplig riktning där man studerar, tolkar och samtidigt försöker att förstå grundbetingelserna för den mänskliga existensen (Patel & Davidson, 1994). Vidare menar Patel och Davidson att hermeneutik står för en kvalitativ förståelse, ett tolkningssystem där forskarens roll är subjektiv och engagerad. Hermeneutik närmar sig forskningsobjektet subjektivt utifrån sin egen förståelse. Detta resulterar i olika tankar, intryck, känslor och kunskaper hos forskaren. Visst medför det brister när en forskares egna åsikter tar för stor del i arbetet. Därför försöker jag att skaffa information som vidgar vyerna och angriper problemet ur olika aspekter. I hermeneutiken försöker man se helheten och är inte ute efter detaljer. Forskaren ställer helheten i relation till delarna och pendlar mellan del och helhet för att på detta sätt nå fram till en så fullständig förståelse som möjligt. Här är man inte intresserad av att förklara företeelser (Patel & Davidson, 1994).

2.2 Avgränsning av ämnet

Enligt Denscombe (2000) finns det två saker som är typiska när man väljer av kvalitativa undersökningar. Den första är att man vid projektets början inte vet hur stor urvalsgruppen kommer att bli. Den andra är att urvalsgruppen tenderar att bli ganska liten. I det här arbetet stämde båda överens och i början var tanken att gå igenom habilitering av personer med autism i sin helhet. Men under arbetets gång märkte jag att området blev allt för omfattande. Därför valdes endast två metoder ut som var de mest förekommande habiliteringsmetoderna för autistiska barn i Sverige, dvs. TEACCH och

TBA. Det var samtidigt viktigt att inrikta sig mot en mindre grupp, därav inriktningen på barnen.

2.3 Litteratursökning

En stor del av litteraturen som jag har använt mig av kommer från Universitetsbiblioteket (UB) samt Statsbiblioteket i Lund. Dessutom genomfördes fjärrlån från olika bibliotek i landet.

För att hitta mer utförlig information användes även databaser som Libris och internet. Vid två olika tillfällen bokade jag tid för litteratursökning hos en bibliotekarie vid Social- och beteendevetenskapliga biblioteket. Även många tillfällen gavs åt att leta efter artiklar, böcker och allmän information. De sökord som användes var *autism*, *barn*, *habilitering*, *TEACCH* och *TBA*. Det fanns inte så många träffar i varken böcker eller artiklar som specialiserade sig på metoderna TEACCH och TBA.

I litteraturundersökningen var det viktigt att finna så aktuell litteratur som möjligt för att använda den senaste kunskapen.

2.4 Litteratururval

I det här avsnittet kommer en översikt av den forskningslitteratur rörande TEACCH och TBA som har analyserats att presenteras. (Se Tabell 1). Litteraturen är sorterad i tre kategorier: (1) specialpedagogisk litteratur om autism; (2) litteratur om TEACCH; och slutligen: (3) litteratur om TBA.

Tabell 1 Analyserad forskningslitteratur

Författare	År	Titel	Tidskrift/Förlagsort: Förlag
Rutter & Batrak	1973	<i>Special educational treatment of autistic children.</i>	Journal of child Psychiatry and Psychology, 14, 241-270.
Peeters, T.	1989	<i>Autism.</i>	Fallköping: Liber AB.
Axeheim, K.	1999	<i>En annan verklighet.</i>	Täby: Sama
Johansson, I.B.	2002	<i>Annorlunda men funktionellt beteende.</i>	Stockholm: DocuSYS
Allmänna Barnhuset	2006	<i>Mångsidiga intensiva insatser för små barn med autism.</i>	Stockholm: Allmänna Barnhuset.
Schopler, E., Mesibov, G.B. & Harsey, K.	1995	<i>Learning and Cognition in Autism.</i>	New York: Plemum Press.
Watson, L., Lord, C., Schaffer, B., & Schopler, E.	1989	<i>Teaching spontaneous communication to autistic and developmentally handicapped children.</i>	Austin, TX: Pro-Ed.
Mesibov, G.B, Shea, V & Schopleer, E.	2007	<i>TEACCH vid autismspektrumstörning hos barn och vuxna.</i>	Lund: Studentlitteratur.
Fovel, J, T.	2002	<i>The ABA Program Companion.</i>	New York:DRL Books
Persson, B.	2003	<i>Treatment Evaluation and Screening of Autism.</i>	Lund: Dept.of Psychology
Eikeseth, S & Svartdal, F	2007	<i>Tillämpad beteendeanalys.</i>	Lund: Studentlitteratur
Scheffer,N.P., Didden, R., Korzilius,H & Sturmey, P.	2011	<i>A meta- analytic study on the effectiveness of comprehensive ABA-based early intervention programs for children with Autism Spectrum Disorders.</i>	<i>Research in Autism Spectrum Disorders</i> ,5, 60-69.

2.5 Intervju

I det här arbetet var det viktigt att förutom den teoretiska delen även ha med en dokumentation om den praktiska delen i habilitering. Därför valde jag att göra en intervju med en psykolog som arbetar inom habilitering med barn som har autism. Han arbetar med metoden TBA. Bell (2006) anser att människor som ställer upp på intervjuer förtjänar att man tar hänsyn till deras behov och önskemål när det gäller tid och plats och att de får sitta ostört under tiden. För att göra intervjun lät jag därför intervjupersonen välja tid och plats.

I början av intervjun informerade jag psykologen att han fick svara på de frågor som han ville och kunde avbryta intervjun när han ville. Eftersom det inte fanns någon bandspelare under intervjun, berättade jag i början att efter varje fråga kommer hans svar att läsas upp så att han kan korigera sitt svar eller lägga till något.

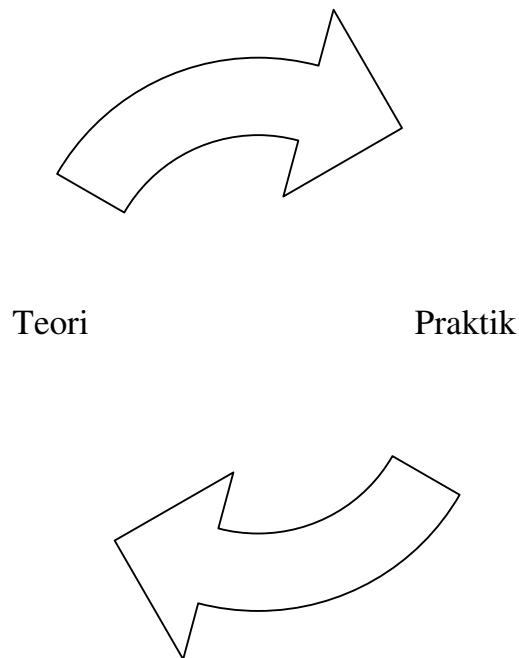
Det var viktigt att förklara för personen syftet med intervjun för att minska risken för missförstånd, vilket Lantz (2007) anser är av stor vikt.

2.6 Arbetsgång i analysen

Här beskrivs hur jag har gått till väga för att analysera det empiriska materialet, som består av både dokument och av en intervjuutskrift.

I analysen av dokumenten beskrivs TEACCH:s respektive TBA:s teoretiska grund, struktur, individualisering, social kompetens, föräldrar och förskolan. Därefter jämförs de båda metoderna med avseende på likheter och skillnader.

När intervjun gjordes var tanken att se hur man jobbar med TBA i praktiken. Men under analysen av intervjumaterialet märkte jag att den praktiska delen i en habiliteringsprocess inte bara handlar om olika metoder, utan även en fungerande metodik. D.v.s. om barnet ändrar oönskade beteenden eller inte, hur man kan göra i praktiken för att nå ett bra resultat. Det är precis vad specialpedagogiken handlar om, nämligen sambandet mellan teori och praktik. Att beskriva specialpedagogikens grundläggande ideér, ändamål, innehåll och tillvägagångsätt var viktig i det här arbetet för att kunna se den ömsesidiga påverkan mellan teori och praktik. Den osynliga bron mellan dessa båda gör att en habiliteringsmetod som TEACCH och TBA kan fungera. Detta förhållande illustreras i Figur 3.

Figur 3 Sambandet mellan teori och praktik i utvecklingen av habiliteringen.

Efter analysen av såväl dokumenten som intervjuutskriften kunde jag slutligen föreställa mig hur en kombination av TEACCH och TBA skulle kunna se ut. Denna presenteras sist i analysen.

3. Analys av TEACCH och TBA

Det här kapitlet kommer att redogöra för metoderna TEACCH och TBA. Det är av betydelse att ta upp deras teoretiska grunder, mål och arbetssätt för att få en bättre förståelse av metoderna.

3.1 Presentation av metoderna TEACCH och TBA

Metoden TEACCH kommer ursprungligen från en medicinsk institution vid universitet i North Carolina i Chapel Hill, USA. Den är uppbyggd för 30 år sedan och många förändringar har skett sedan dess för att anpassa den till individer med autism (Johansson, 2002). TEACCH har två mål som kompletterar varandra. Den första är att utveckla individens färdigheter (genom att introducera nya färdigheter och beteende och låta personen att träna på dem). Den andra är att göra omgivningen mer begriplig och anpassad efter individens behov. Det slutliga målet är att individen ska bli självständig i framtiden. Den här metoden som är baserad på "structured teaching" sägs passa både barn och vuxna i olika sammanhang (Mesibov, Shea & Schopler, 2007).

Den andra habiliteringsmetoden för autistiska barn är Tillämpad beteendeanalys (TBA) och har precis som TEACCH sina rötter i USA. I den engelskspråkiga världen använder man istället benämningen ABA (Applied Behavior Analysis). I TBA är målet på sikt att barnet ska utvecklas och lära sig de färdigheter som behövs (så bra som möjligt) för att i

framtiden kunna fungera i ett klassrum eller i en grupp med vanliga barn i samma ålder (Eikeseth & Svartdal, 2007).

3.1.1 TEACCH

TEACCH- programmet är en metod för habilitering och undervisning för personer med autism och autismsliknande tillstånd (ASD) i olika åldrar. Den har utvecklats under 1970-talet av Eric Schopler i USA. TEACCH står för Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children (Axeheim, 1999).

Programmet strävar idag efter att träna individen för att kunna tillämpa sig bättre i samhället. Denna strävan får motstånd från den snabba teknologiska utvecklingen och den ekonomiska pressen som uppstått. Personer med autism är känsliga för stress och bör inte utsättas för en sådan påfrestande miljö. Denna faktor tillsammans med brist på resurser utgör en negativ påverkan hos dessa personer. Därför är det av stor vikt att man tar hänsyn till dessa aspekter för att få en långsiktig habiliteringsmetod (Schopler & Mesibov, 2000).

3.1.1.1 Teoretisk grund

Grundvärderingarna i TEACCH- program består av:

1. Förståelse och acceptans från personer med autism är den främsta prioriteringen och grundvalet för programmets effektivitet. Att arbeta med och inte mot autism är viktigt, likaså empati, acceptans, respekt och icke dömande inställning.
2. Stark arbetsmoral, hårt arbete, uthållighet och att göra sitt bästa i olika situationer är av stor vikt för verksamheten. Ständigt sökande efter nya kunskaper och strategier som kan göra TEACCH så effektivt som möjligt.
3. En flexibel inställning till (TEACCHs) medarbetare.
4. Samarbete och samverkan.
5. Att söka det bästa hos oss och andra – positiv fokus.

(Mesibov m.fl., 2007)

Till skillnad från en normalt utvecklad person har personer med autism ett säregnet sätt att hantera olika situationer på, vilket skapar ett karakteristisk och förutsägbart tanke- och beteendemönster som bildar en egen kultur.d.v.s. ”autismkultur”. Man måste som förälder och pedagog ha förståelse för vilka individens svagheter och styrkor är (Mesibov.m.fl., 2007). Begränsad lekförmåga är en del av problematiken som ett barn med autism har och anledningen är bristen på fantasi (vilket är grunden för barnens lek), förståelse för andras känslor och sociala kompetens. Allt detta är vad ett bra samspel bygger på. I TEACCH brukar man prata om att ”lek är arbete och arbete är lek” och anledningen är att ASD- barn har mycket lättare att lära sig att arbeta med en aktivitet som kan struktureras och organiseras, än att lära sig leka (Mesibov. m.fl., 2007). Den sociala världen visar enligt Powell och Jordan (1998) hur normalt utvecklade barn får vänner och kommer överens med andra men när det gäller barn med autism så handlar det i stället om att hjälpa dem att förstå vad vänner är.

Den kliniskt ostrukturerade terapimodellen som var baserad på en psykoanalytisk teori kändes inte rätt för Eric Schopler och hans medarbetare. Raka motsatsen dvs. en starkt strukturerad ram var enligt deras uppfattning det rätta alternativet. Resultatet blev ”structured teaching” som är grundprincipen för TEACCH- program. ”Structured

teaching” är en samling av principer och strategier för undervisning eller behandling. Alla dessa principer är byggda på förståelse av respekt för ”autismkulturen” som är anpassad till ASD- individer och dess specifika situationer (Schopler, Mesibov & Hearsy 1995).

En annan viktigt grundtanke i TEACCH är att habiliteringsresultaten inte är nämnvärt beroende av barnetsålder. Den här metoden sägs ge en undervisning och behandling anpassad till olika åldrar. Mesibov m.fl. (2007) sammanfattar denna tanke på följande sätt: ” ... det är vare sig möjligt eller riktigt att hävda att en viss grupp skulle vara mer förtjänt av sådan hjälp än någon annan. Icke desto mindre kan betydelsen av tidig intervention/förskolan för små barn med ASD inte överskattas” (s.220).

3.1.1.2 Struktur

Grunden för ”Structured teaching” omfattar följande:

- Att hjälpa individer med ASD genom att ta hänsyn till deras karakteristiska problem, samt erkänna deras färdigheter, talanger, känslor och personlighet.
- Insikt om individens behov. Att ge visuell/skriftlig information som ett komplement till muntlig information samt att ge ett visst mått av strukturellt stöd utifrån.
- Autismspecifika stödåtgärder som kan användas för att lära och hjälpa individen i alla aspekter i livet.
- Autismspecifika problemlösningstrategier för att förebygga problembeteenden eller kunna hantera dem effektivt . (Mesibov. m.fl., 2007).

Det är oerhört väsentligt med struktur och tydlighet hos ASD- personer eftersom de har svårt med begreppsbildning och organisation. Barn med autism kräver ett specialiserat, anpassat, klargörande och strukturellt pedagogiskt system enligt TEACCH- modellen, vilket innebär att barnet får svaret på just de frågor som denne själv inte har möjlighet att formulera (Axeheim, 1999).

Rutter och Bartaks (1973) anser: ”Med en strukturerad situation menar vi helt enkelt att en situation som är uppgiftsorienterad i den meningen att de vuxna bestämmer vad barnet ska göra... Ett normalt barn kan ha nytta av att få upptäcka saker på egen hand, men ett barns autism hindras i detta av sina funktionsnedsättningar och måste få *lära sig* hur det kan utnyttja olika möjligheter ... ”struktur” handlar inte om rigiditet eller utantilläxor. Det handlar inte heller om ”disciplin” eller ”tvång” (s. 257). En strukturerad situation handlar om att organisera och tydliggöra vardagen för individen som har autism för att de inte kan se själva hur olika sammanhang hänger ihop.

Forskningsstudier visar att det inte bara är viktigt med struktur för barn med autism utan även nyttigt. Barn med ASD uppvisar ett mer adekvata beteende i strukturerade situationer än i ostrukturerade (Schopler, Brehm, Kinsbourne & Reichler, 1971). Samma fördelar visar också i en strukturerad miljö (Rutter & Bartak, 1973). D.v.s. när barnets miljö är tydlig och strukturerad känner det sig säkert och tryggt och det resulterar i lugnare beteende, exempelvis när barnet ska gå på toaletten, finns ett bild schema som visar vad barnet ska göra; ta ner byxorna, lyfta upp toasitten, sätta sig ner på toaletten, torka sig efteråt, dra upp byxorna, spola ner, tvätta händerna. På så sätt vet barnet vad ska göra och bli inte förvirrad och förtvivlad när pedagogen säger: ”att du ska kissa nu!”

3.1.1.3 Individualisering

I TEACCH- programmet finns metoder med strikta strukturer med positiv och negativ förstärkning. Strukturen skapas med hjälp av fysisk miljö och organisatoriska strategier samt programmets sätt att presentera materialet. Presentationen sker på ett visuellt sätt som är anpassat efter individens behov (skraddarsys). Det är väsentligt att ta hänsyn till personens starka sidor och speciella intresse (Mesibov. m.fl.,2007). Det är individualisering som är en av programmets kärnpunkter istället för en standardiserad läroplan. Enligt Schopler (2000) har detta hjälpt många individer med autism att bli självständiga i USA.

Mesibov, Troxler och Boswell (1988) anser att det är viktigt att lära känna de handikappade barnen och alla deras unika särdrag för att kunna få en så rätt bedömning som möjligt. Men det är extra väsentligt för barn med autism på grund av deras disharmoniska utveckling (Gillberg & Peeters, 2001). Pedagogerna måste ha en mycket detaljerad insikt i varje enskild del av utvecklingen för varje individ. Annars är det lätt att man under- eller överskattar barnet vilket kan orsaka stora problem med inläringen. Vid inledningen av en behandling kan, om kunskapen brister, förväntningar bli för höga eller för låga och därmed avsiktligt orsaka beteendeproblem (Gillberg & Peeters, 2001).

På grund av den bristande kommunikationen hos de flesta barn med autism hindras både pedagogerna och föräldrarna från att lära känna individen. Oftast blir det svårt att veta var deras starka och svaga sidor samt intressen ligger, men med hjälp av ”structured teaching”- modellen vilken beskrivs som en metod som många gånger hämtar sin kunskap från neuropsykologiska forskning. Detta ger en bättre förståelse för hur mänskliga tankar och inlärningsprocesser fungerar och på vilket sätt dessa kan avvika hos personer med ASD (Mesibov .m.fl., 2007). Kommunikationsförmågans betydelse är oerhört väsentlig för att reducera beteendeproblem. I TEACCH-modellens principer för träning av kommunikation och språkförmåga används ”scaffolding” (byggnadsställning).

Enligt Watson och medarbetarna (1989) finns det fem grundläggande kommunikationselement i scaffolding vilka är:

1. Det specifika ord eller uttryck som används
2. kommunikationsformer
3. kommunikationsfunktioner
4. kommunikationskontexter
5. kommunikationsemantiska kategorier (Mesibov. m.fl., 2007).

Dessa olika kommunikationselement används i TEACCH för att hjälpa barnet samt pedagogen att få bättre förståelse dvs. olika verktyg både för barnet och för pedagogen.

3.1.1.4 Social kompetens

Ett av de vanligaste problemen som uppkommer inom autism och autismliknande tillstånd är den sociala färdigheten och anledningen är bristen på det språkliga, det icke-verbala samt tänkandet och förståelsen som sker genom en personlig kommunikation (Mesibov & Schopler 1986). I TEACCH har man valt att observera vissa sociala funktioner, bl.a. närhet, användande av föremål, kroppen, socialt initiativ, social gensvar, störande beteende och anpassning till förändringar (Peeters, 1998). Utveckling

av sociala färdigheter är väsentligt i så väl ett nu som i ett framtidsperspektiv. TEACCH:s prioriteringar är att väcka intresse och göra det roligt när det gäller social kommunikation (Mesibov, m.fl., 2007). Med tanke på att barn med ASD inte har förmågan att se vinsten med det sociala samspelet är det inte alltid lätt att öva på detta. En intressant arbetsmetod är att fånga upp intresset samt skapa en positiv upplevelse med långtidsperspektiv.

3.1.1.5 Föräldrar

Till skillnad från förr lägger man idag stor vikt vid föräldrarna och deras roll för barnets framsteg. Det har visats i forskning att föräldrarna spelar en effektiv roll när det gäller barnets inläring av olika färdigheter. Dawson och Osterling (1997) har rapporterat att föräldraträning ingick som en komponent i alla framgångsrika program.

Utgångspunkterna för TEACCH-programmet är att jobba med den enskilda familjens behov, starka sidor, resurser, problem samt preferenser. Arbetet med familjerna inom programmets modell är att lära föräldrarna att förstå autismen och autismliknande tillstånd, erbjuda träning inom olika områden, identifiera och stödja individualiserade interventioner för den enskilda familjen samt att introducera föräldrarna i ett stödjande och välkommande nätverk (Mesibov, 2007).

3.1.1.6 Förskoleåldern

Förskoleåldern är mycket betydelsefull för barnens framtida lärande, utveckling och kan vara särskilt viktigt för barn med autism och autismliknande tillstånd. När det gäller undervisning av förskolebarn utgår inte TEACCH-program efter en standardiserad struktur. Det är i huvudsak individualisering som gäller för att barnet ska kunna träna in nya färdigheter och utveckla sig. Målet är att vara självständig (Mesibov, m.fl., 2007).

När det gäller att vara tillsammans med normalutvecklade jämnåriga är det viktigt att barn med autism ska få tillfälle att leka med andra barn och lär sig av dem (Allmänna Barnhuset, 2006). Men situationen är inte alltid så lätt utan det finns vissa problem som kan uppstå i dessa sammanhang eftersom barn med autism brukar under andra och tredje året tydligt visa en avvikelse i den sociala utvecklingen. Bristen på just ömsesidighet är ett problem. En del barn har inte några problem med kroppskontakt men däremot med ömsesidigheten, dvs. att ge och ta vilket är en viktig del av leken. Visst är det bra för ett barn med autism att vara med jämnåriga i förskolan men samtidigt kan det också orsaka en viss förvirring och då kan barnet börja skrika eller slå sig och vill vara för sig själv (Gillberg & Peeters, 2001). Därför det är väsentligt att som pedagog var observant och hjälpa till och tydliggöra situationen om det behövs för barnet med ASD.

3.1.2 TBA (ABA)

Det finns olika program och insatser som används för habilitering av barn med autism med inriktning tillämpad beteendeanalys TBA. Här ska vi gå igenom vilka grundvärderingar TBA-programmet har och hur strukturen ser ut. Ordet TBA betyder tillämpad beteendeanalys (på engelska kallas det för ABA: Applied Behavior Analysis) och är kärnan i den kognitiva beteendeterapi, KBT (som kan ses som en särskilt tillämpning av TBA). Metoden TBA presenterades 1987 av professor Ole Ivar Lovaas vid University of California Los Angeles. Den handlade om att autism beror på en

överdriven uppmärksamhetsfokusering. De sociala och emotionella svårigheterna kommer från, enligt Lovaas, en bristande förmåga att rikta uppmärksamheten mot många aspekter i omgivningen (Kristiansen, 2000). Det grundläggande koncept som Lovaas introducerade var EIBI (Early Intensive Behavioral Intervention). Det är inte bara det tidiga ingreppet som är viktigt utan även den intensiva träningen. Målet är att barnen ska utveckla ett beteende som har social betydelse, t.ex. kommunikation och socialt samspel.

TBA är samlingnamnet för en metod som innefattar både förståelse samt behandling av beteendevikelser. I den här metoden försöker man att hitta möjliga behandlingsalternativ genom att titta på stimulans, det som föregår beteendet, reaktionen, alltså själva beteendet, och konsekvensen, den effekt det får för individen (McGrath, 2008).

3.1.2.1 Teoretisk grund

TBA är baserad på "Early Intensive Behavioral Intervention" (EIBI); ju tidigare man börjar desto bättre är det för barnet. Vikten av att starta med behandling tidigt i livet är stor och det har betonats från flera olika håll. Detta på grund av att barnets hjärna i jämförelse med vuxna personer har större möjligheter att påverkas och därmed kan inleda till positiv utveckling för barnet (Johansson, 2002).

Det grundläggande för upplägget av TBA är att skapa motiverande inläringssituationer för barnet dvs. där det kan uppleva framsteg. Att skapa en positiv inställning för sitt lärande är viktigt för TBA (Smith & Magyar, 2003). TBA:s habiliteringsprogram kan variera sig men det finns en gemensam nämnare för alla dessa program och de består av:

- Avgörande av barnets färdigheter, observation och mätning av barnets färdigheter.
- Specificering av ett lämpligt undervisningsprogram. Detta program skall vara anpassat till barnets ålder, styrka och behov.
- Maximera inläringstillfällena och möjligheter.
- Ständig utvärdering av barnets utvecklingsprocess (Fovel, 2002).

För att kunna ge en bra behandling inom den beteendeanalytiska behandlingsmetodiken är det viktigt att den ligger på rätt nivå dvs. varken för lätt eller för svårt. För att kunna nå detta mål måste man göra observationer, dokumentationer och utredningar om barnets kognitiva, språkliga och adaptiva funktionsnivå. Det kallas för funktionskartläggning. Kartläggningen ger väsentlig information om barnet och den kommer att öka precisionen i planeringen av behandlingen. Barnets tålamod, uppmärksamhet och motivationspreferenser är andra saker som informeras om i utredningen (Eikeseth, Jahr m.fl. 2003, Lovaas 2003; refererat i Eikeseth & Svartdal, 2007).

Den kontinuerliga dokumentationen har väsentlig betydelse för både habiliteringen och barnet. Normalutvecklade barn samlar själva erfarenhet men barn med ASD har svårt att göra detta på grund av brist på fantasi och generell utveckling då denna förmåga saknas. Att bygga upp rapport är många gånger svårt men nödvändig. På detta sätt kan man samla erfarenheter. I TBA använder man videoband för att illustrera och förklara de olika autistiska beteenden och samtidigt ge oss information om barnets olika faser i

behandlingsprocessen (Cohen, 2000). Att samla in information genom videoband eller rapporter är väsentlig i alla habiliteringsprogram.

Ytterligare en av TBAs grundprinciper är intensivitet. Det är en av de nyckelvariabler som har stor effekt i behandlingen. Lovaas fann att om man tränade 40 h/vecka träning gav bra resultat och att mindre antal timmar inte var lika effektiva. Även graden av intensitet i sig kan ha samband med effekten i habiliteringen (Eikeseth & Svartdal, 2007). Enligt Green (1996) måste man inkludera andra mått på intensiviteten. Ett exempel är den mängd av instruktioner och det omfång av de responsmöjligheter som barnet får och där man måste ta hänsyn till de olika inlärningssekvenserna. (Refererat i: Eikeseth & Svartdal, 2007).

Tillämpad beteendeanalys (TBA) består av två delar som kan kombineras för att ge en bra habiliteringsmetod (Fovel, 2002). Delarna består av teknik och principer. Den underliggande principen är att uppmuntra barnet samtidigt som sättet att uppmuntra är själva tekniken. Fovel menar att man många gånger koncentrerar sig på den tekniska eller den metodiska delen i den tillämpade beteendeanalysen. Det är positivt att utveckla den tekniska delen men att koncentrera sig bara på den tekniska delen kan leda till missförståelse och felanvändning av tillämpade beteendeanalys. Man måste även använda sig av och utveckla den principiella delen. Han anser vidare att "Good ABA" ska anpassas till en klar förståelse över individens färdigheter. I den här ingår; historia av positiv förstärkning, stimulans, tidigt problemlösande, tydlig struktur och omväxling.

Tillämpad beteendeanalys är en metod som gör det möjligt att förstå samt förändra avvikelser i beteendet som är problematiska hos barn med autism. TBA:s syfte är att hitta den förstärkning som framkallar ett önskvärt beteende. Med hjälp av denna förstärkning finns en möjlighet att ändra beteendet genom att förändra eller ta bort förstärkningen. TBA är en metod för beteendeanalys och den består av en process i flera steg där man utgår från följande frågor:

1. Vad är problemet dvs. hur ser beteendet ut?
2. Vilka är motivationsfaktorerna, dvs. vad är individens mål och vad vill den säga med sitt beteende? Vilka färdigheter saknar individen som behövs förstärkas?
3. I vilka situationer kommer dessa beteenden att visa sig och vad föregår beteendet?
4. Vilka följder och konsekvenser medför dessa beteenden? (McGrath, 2008).

3.1.2.2 Struktur

I TBA arbetar man på ett mycket strukturerat sätt vilket är vad en ASD-person behöver både i planering och träning (Smith & Magyar, 2003). Med tanke på att muntliga instruktioner orsakar missförstånd och oro är användningen av en tydlig struktur som bildschema viktig för barn med autism.

Till skillnad från normalutvecklade barn ägnar barn med autism mindre tid på socialt inriktade aktiviteter i ett strukturerat sammanhang. Tydlig struktur och direkt feedback efter varje träning är både bra och nyttiga för dem. Struktur ger dessa barn bättre förståelse för vårt värld (Axeheim, 1999).

Programmet TBA är baserad på en väl strukturerad metodik och för att kunna få ett bra resultat måste man noga följa de instruktioner som rekommenderas. Dessa instruktioner är baserade på en tolvstegsförberedelse.

Grunder till stimulering av inlärningsmiljön är:

1. *Håll barnet upptaget*- instruktionen skall vara rörliga och ha ett högt tempo.
2. *Förstärkning av grunden* -välj kraftig och varierande förstärkning och ha olika alternativ.
3. *Minimera konkurrens*- ta bort distraktionen så mycket som möjligt.
4. *Struktura den fysiska miljön*- organisera undervisningsrummet så att det uppmuntrar barnet att lära sig och eliminera störningselement.
5. *Maximera valmöjligheter och individuell kontroll*- bygga in valmöjligheter och individuella preferens i undervisningen. Tänk att för många regler och sträng kontroll kan ge en negativ resultat och leda till rebelliskt beteende.
6. *Barnets färdigheter* -se till att barnet har nödvändiga färdigheten för att kunna genomföra de begärda uppgifterna. Ha inte för stora förväntningar.
7. *Undervisa utan misstag*- dela upp olika undervisningar i olika delar och utveckla en strategi för att undervisa varje del en bit i taget. Börja med de enklaste delarna och gå till de svårare för att minimera misstag.
8. *Låt barnen vara kompetenta* – planera det dagliga schemat så att barnet spenderar en stor del av sin tid med de saker som de kan.
9. *Känn till problem*- när oönskade beteenden förekommer försök att förstå när och varför de har uppstått.
10. *Ingrip tidigt*- problem med beteendet kan förminskas om man observerar det tidigt.
11. *Lyssna på barnet* - det är det mest pålitliga tecknet på hur saker och ting ligger till. Lär dig att analysera de noga och med objektivitet.
12. *Ta det lugnt och ha det roligt*- barnen påverkas emotionell av sin pedagog. (Fovel, 2002)

Det grundläggande för TBA är att skapa motiverande inlärningssituationer som är anpassad till individen och kan ge en känsla av framgång. Som tidigare nämnts är observationer och dokumentationer viktiga för att veta mer om vilken nivå barnet befinner sig i och skapar en skraddarsydd uppgift till barnet. Pedagogerna och deras kunskaper har en viktig roll under den här processen. I metoden TBA har de välplanerade och systematiskt upplagda inlärningstillfällen en väsentlig roll. Samtidigt har inlärningspsykologin och dess principer en viktig roll och måste tas hänsyn till. Strategier som ”discrete trial training”, olika former av färdighetsträning, ”incident learning” eller ”free operant instructions” är effektiva. Tillämpad beteendeanalys (TBA) är grunden för alla ovanstående inlärningsstrategier. Som tidigare nämnts är det långsiktiga målet att barnet ska lära sig det rätta beteendet och kunna nya färdigheter och utveckla sig vilket är väsentligt både för nuet och i framtiden (Eikeseth & Svartdal, 2007). Lovaas anser att många metoder utlovar många saker men de håller inte vad de lovar. Däremot när det handlar om beteendeterapin utlovas ingen bot för att det handlar om en livslång och stegvis utveckling (Cohen, 2000).

3.1.2.3 Individualisering

Ett av syndromens kännetecken är bristen på motivering, vilket till följd skapar inlärningsmotvillighet. Med tanke på problematiken i det här området lägger TBA sin grund för att skapa motivering i inlärningssituationer där barnet får en positiv och framgångsrik upplevelse. Enligt Smith m.fl. (2003) har TBA, valt bla. individualiseringen för att uppnå sitt mål, dvs. genom individuella observationer. Resultaten ger en bredare kunskap om barnets personliga intresse och förmågor, vilket hjälper pedagogerna att veta varför barnet beter sig så här. Hur ska de väcka intresse? Inläringen är baserad på små steg, systematisk träning och barnets intresse (Smith & Magyar, 2003). Utförlig dokumentation är enligt Smith m.fl. (2003) nödvändig för att kunna bedöma om insatserna är effektiva eller ej. Det handlar om att pedagogerna hittar den rätta vägen för ett betydelsefullt resultat. I TBA är en metodisk analys viktig för barnets sociala beteende, för förståelsen över barnets agerande samt för att få veta varför vissa beteende saknas eller uppträder sällan. Med hjälp av träning försöker man att utveckla en fungerande och ändamålsmässig beteendepertoar.

Autism är beteendeeinriktad vilket innebär att TBA inriktar sig mycket på det här området och kan täcka många av dessa barns svårigheter. Förutom att lära sig och utveckla viktig funktion kan autistiska barn också få hjälp genom metoden TBA att hantera sitt problembeteende (t ex. utbrott och stereotyper, dvs. upprepade fasta rörelsemönster).

Pedagogerna i TBA tränar barnet i olika områden på ett individuellt sätt och när barnet gör rätt får den en belöning (t.ex. att ge barnet ett russin). Vilket i framtiden belöningen (russinet), bli svagare eller försvinner, d.v.s. räcker det med ett leende när barnet gör rätt. Det finns olika former av belöning anpassad till barnets utvecklingsstadier, men den största belöningen är känslan av personlig tillfredsställelse, konstaterar Lovaas (Cohen, 2000). Därför är det väsentligt att dela upp uppgifterna så att det varken blir för lätt eller för svårt för barnet.

3.1.2.4 Social kompetens

Eftersom de spontana intressena för omvärlden inte existerar för barn som har autism är de oftast insjunkna i sin egen värld. Därför är det viktigt att väcka deras intresse för social träning och lek. I TBA använder man jämnåriga som är normalutvecklade så att barnet med autism lära sig hur man kan leka. Lek har en mångsidig roll för barn med autism. Genom leken kan man skapa möjligheter att bygga en skript (ett tolkat program språk) dvs. flexibla föreställningsbilder från barnets vardag och förvandla dem visuellt och konkret tillgängliga. Leken kan visa barnet att det kan finnas olika alternativ för att utvidga ett bekant skript (Beyer & Gammeltoft, 2000).

3.1.2.5 Föräldrar

I TBA-upplägget är föräldrarnas samarbete med både tränare och sina barn viktigt (Smith & Magyar, 2003). Föräldrar är de som har direktkontakt med barnet och de professionella är de som har den bästa teoretiska kunskapen. Den bästa habiliteringen är den där professionella och föräldrar har ett tätt samarbete. För att detta skall lyckas är det viktigt att de båda har en gemensam syn på autism (Gillberg & Peeters, 2001).

3.1.2.6 Förskoleåldern

Idag utvecklas allt fler pedagogiska program med inriktning mot små barn med autism. Många välkända program har flera gemensamma kompetenser och de är alla medvetna om betydelsen av en eklektisk kombination av autismspecifika pedagogiska tekniker. I metoden TBA finns ett syfte att med hjälp av jämnåriga normalutvecklade barn som förebild kan barn med autism utveckla lättare sin lek och socialt samspel (Allmänna Barnhuset, 2006).

3.2 Likheter och skillnader

I varje metod finns en teoretisk grundsyn, ett mål och arbetssätt. I det här avsnittet kommer metoderna TEACCH och TBA jämföras med avseende på likheter och skillnader i de nämnda avseendena.

3.2.1 Likheter

Båda metoderna anser att det finns ett antal grundläggande faktorer som orsakar att en habilitering skulle ge en bra effekt (Det måste påpekas att säkerheten för den bästa och de mest effektiva resultaten saknas). TEACCH och TBA är eniga om att barnets svårigheter ligger i funktion och spontan kommunikation inlärning av verbalt språk och kommunikation, socialt samspel, adaptiva färdigheter, kognitiva färdigheter samt problembeteenden. Båda metoderna arbetar för att hjälpa individen inom de här områdena fast på olika sätt.

Ett specialpedagogiskt habiliteringsprogram för barn med autism kräver noggranna strukturer både när det gäller undervisning och miljö för att tydliggöra situationen för barnet. När det handlar om struktur finns inte en form som passar alla individen som har ASD, utan hänsyn måste tas till personligheten och symtomen. Med tanke på olikheterna mellan individer och dess svagheter och styrkor måste man skapa en individualiserad metod och inte en standardiserad anser TEACCH och TBA. Samtidigt framhäver metoderna att pedagogerna fokuserar på det bästa inom individen och gör det bästa av situationen.

Adaptiva/ kognitiva färdigheter är två av de viktigaste områdena som båda programmen fokuserar på. Det är viktigt att träna. Vid sidan av adaptiv inlärning är de kognitiva färdigheterna också viktiga att träna. Betydelsen att träna de här två färdigheterna betonar båda metoderna, men sättet att gå till väga är annorlunda. För att kunna få kunskaper om; var, varför och hur ska man träna en person med ASD behövs mera forskning och undersökningar, enligt metoderna.

Social kompetens är en annan av barnets svårigheter och både TEACCH och TBA lägger vikt vid denna träning i habiliteringsprogrammet. Lek med normalutvecklade barn är en bra träning och teknik som metoderna använder. För att kunna ha ett bra samspel, spelar kommunikationen en viktig roll. Metoderna poängterar att det är väsentligt att träna verbalt språk och ömsesidig förståelse. Anledningen är att när kommunikationen fungerar bra då minskar missförstånd och kan problembeteenden reduceras.

Föräldrarna kommer som en viktig del inom TEACCH och TBA både när det gäller det teoretiska samarbetet och information om barnet.

TEACCH och TBA har både samma mål att barnet ska få bättre förståelse och kunna tolka sin omgivning bättre, och kunna träna sina färdigheter och bli oberoende av andras hjälp och få bättre livskvaliteter i framtiden. Båda metoderna framhäver att målet inte är att bota utan att förbättra och att det är ett livslångt lärande och en långsiktig process.

Samtidigt finns det också skillnader mellan metoderna. En del skillnader mellan olika program är bl.a. när det gäller de teoretiska grunderna och hur man tränar och lär sig olika färdigheter. Utvärdering av barnets framsteg kan också orsaka skillnader mellan olika metoder. Deras förhållningssätt skapar också skillnader mellan metoderna.

Inom TEACCH och TBA är insamlingen av delar viktig.

3.2.2 Skillnader

TEACCH och TBA fokuserar på grundläggande svårigheter som barnet med ASD har fast på olika sätt. Man kan säga att metoderna skiljer sig när det gäller vissa teoretiska grunder och hur man tränar och lär sig olika färdigheter samt hur man formulerar och prioriterar i sitt program.

När det gäller den teoretiska grunden skiljer metoderna sig åt inom vissa områden. TBA är kärnan i den kognitiva beteendeterapi KBT och är en beteendeanalytisk metod. Här är det viktigt att göra det möjligt att förstå samt förändra beteendeeavvikelse som är problematisk hos barnet med autism. EIBI är en annan av metodens grundläggande teori som betonar att det finns en direkt koppling mellan tidigt ingrepp och bra effekt. Förutom tidigt ingrepp har även intensiteten stor betydelse i den här metoden och även graden av intensitet är väsentlig. Till skillnad från TBA anser TEACCH att man inte ska överdriva ålders betydelse för habiliteringens effektivitet.

Metoderna TEACCH och TBA byggs på olika inlärningsteoretiska grunder. TBA byggs på beteendeterapi analys och söker efter vad problemet är och hur det visar sig och hur man kan ändra det oönskade beteendet. Syftet i TBA är att hitta en förstärkning som kan framkalla ett önskvärt beteende. Det skiljer sig mycket från den andra metoden. TEACCH:s är en samling av principer och strategier för undervisningen eller behandlingen. Det är byggt på respekt och förståelse för "autismkultur".

Metoderna skiljer sig på vissa områden när det gäller praktiken. När det gäller struktur anser båda metoderna att det är viktigt med tydligheten. Däremot anser TEACCH att man inte ska skapa struktur genom upprepande försök. Det är TBA:s teknik. I TEACCH skapas en struktur genom en fysisk miljö, organisatoriska strategier och genom ett metodiskt sätt att presentera arbetsmaterialet.

Inom TEACCH ska skapas positiva aktiviteter i barnets miljö som kan hjälpa barnet att få en positiv inställning och handskas med negativa känslor som barn med autism brukar få för att de inte kan se och minnas sammanhanget. Däremot TBA väljer att hantera situationen genom att få hjälp av funktionell beteendeanalys. Utgångspunkten är att när barnet är glatt lärde sig bättre.

Båda metoderna tar hänsyn till barnets sensoriska svårigheter som är mycket individuella fast det gör de på olika sätt. I TEACCH vill man anpassa miljön efter individens behov däremot i TBA tränar man sensoriken genom att barnet får sinnesupplevelser i måttlig mängd och att upplevelserna blir så välorganiserade och

positiva som möjligt. Båda metoderna betonar kontinuerlig dokumentation för att kunna se barnets utveckling.

3.3 Intervju angående arbetsteknik

För att kunna få en bättre förståelse för den praktiska delen av habiliteringen intervjuades en psykolog som jobbar i Lund inom habilitering med barn som har diagnoser i autismspektrumet. Han har jobbat i 2,5 år inom habilitering och 10 år med dagligverksamhet med vuxna med autism. Han menar att man inte tänker på vilken metod som man använder i praktiken. Oftast blir det en mixad metod, dvs. man provar vilken som är lämplig för individen och som ger effekt.

Psykologen berättar att de barn han träffar är mellan 4-5 år. De är oftast tillsammans med sina föräldrar och pedagoger. För att kunna ta reda på mer om barnet, observerar psykologen detta tillsammans med föräldrarna bakom ett ensidigt glas medan pedagogen leker (jobbar) med barnet. Det kallas för "lektionsobservationer". Det är viktigt att veta vad barnet samt föräldrarna behöver i samband med att man utformar habiliteringsprogrammet. Föräldrarnas roll är viktig för att det är de som godkänner och är med och bestämmer vad för slags hjälp deras barn ska få.

Psykologen menar att det som utgör den tillämpade beteendeanalysen är bl.a. följande termer: Motivering, förstärkning/reducering, miljöanpassning, struktur och samlandet av erfarenheter.

Motivering, menar psykologen, är något som saknas hos barn med autism och det medför samarbetsvärigheter där inläringen blir lidande. Därför är det viktigt att väcka intresse hos barnet. När det gäller förstärkning/reducering är det viktigt, enligt psykologen, att man förstärker det rätta beteendet genom belöning och reducerar det oönskade genom att markera, ignorera, avleda eller ifrågasätta beteendet. Detta är viktigt för TBA.

Miljöanpassningen är viktig för den tydliggörande pedagogiken, menar psykologen, där kraven bör vara rimliga. Det är även viktigt med en tydlig struktur för att underlätta barnets vardag.

Enligt psykologen kan normalutvecklade barn själva samla erfarenheter men autistiska barn saknar denna förmåga p.g.a. brist på fantasi. Därför är det av stor vikt att man hjälper de autistiska barnen med samlandet. Här är dokumentation betydelsefull för att se barnens utveckling och effekterna av habiliteringen.

Vidare i intervjun berättar psykologen om hur de arbetar med metoderna rent praktiskt när barnet har fått sin diagnos. Det första steget är att all dokumentation om vad man kommit överens med föräldrarna läggs fram. Sen ordnar man med kartläggning som innefattar exempelvis; namn, förskola. Det är viktigt att prova på olika sätt för att veta var barnet befinner sig och vilka svagheter och styrkor det har. Man måste ha ett tydligt mål samtidigt som man jobbar inom olika områden, för ett bra resultat. Att veta var förstärkningarna behövs är av stor vikt i ett habiliteringsprogram därför att det ger oss information om var man behöver jobba med. Men man skall jobba hela tiden inom en målbild och försöka att inte tappa fokus. Det skall alltid finnas en tanke bakom vad det ska leda till, och förstärka önskat beteende.

Fördelarna med TBA- metoden tyckte psykologen var att man kunde se effekten . Nackdelen var att det var mycket krävande med små framsteg som inte tog bort beteende och den bakomliggande diagnosen botades inte.

När det gällde vilka likheter och skillnader som fanns mellan TBA och TEACCH ansåg han att skillnaden var deras förhållningssätt och miljöanpassning. När det gäller framtidsperspektiven siktar de på evidensbaserade och dess värderingar. Visst är det ett mycket krävande jobb men man måste inse vinsten av det. Man får effekt av den men det tar inte bort autismen och bakomliggande orsaken. Svårigheterna kommer att finnas kvar mer eller mindre. Så undrar man ibland om resultaten av effekterna är värda så mycket arbete! Man ser effekterna som kan bidra till en fungerande individ i framtiden, och leda till mer berikat liv.

3.4 Kombination av TEACCH och TBA

I detta avsnitt kommer det att presenteras en kombination av TEACCH och TBA, och hur en habiliteringsmetod kan se ut när man drar nytta av fördelarna hos de två metoderna.

Individualisering är en viktig punkt i habiliteringsprogramen för barn med autism. På grund av olikheterna i syndromens symptom samt individens personlighet måste barnet med ASD få en skraddarsydd habilitering. En habilitering som kan täcka just denna individens behov. Detta är precis vad de båda metoderna TEACCH och TBA är ute efter, att utgå efter en individuell habilitering men den ska också vara mångsidig med flexibel.

När man utvecklar ett habiliteringsprogram är det av stor vikt att man har fokus på både metodens teknik och princip. Det är samma sak som TBA syftar på. Det är väsentligt att inte bara tänka på att utveckla tekniken för att vara anpassningsbar till individen utan även principen är viktig d.v.s. att man ska ha i tankarna vad vill man komma fram till med varje träning tillfälle.

För att kunna göra en välanpassad metod måste man veta mer om barnet. Det innefattar; personlighet, familjekultur, vilka symptom barnet har, svagheter, brister samt intresse och styrkor. Den här kunskapen är viktig för att kunna motivera barnet att lära sig färdigheter. Det är till stor hjälp för inläringen. Det är precis vad TEACCH och TBA lägger stor vikt vid, fast på olika sätt.

För att veta hur barnet har utvecklats och om metoden har gett effekt måste en kontinuerlig observation och rapportering ske. Man kan se inom vilka områden barnet har gjort framsteg och under vilka områden det har stått stilla eller till och med gått tillbaka. Inom TEACCH och TBA är insamlingen av delar viktig. De här sorternas informationsinsamling är värdefull och det ger både föräldrarna och pedagogerna möjligheter att se barnets tillstånd och utveckling i ett längre och bredare perspektiv.

En viktig del i ett behandlingsprogram för barn med autism är nya kunskaper. För att kunna få ny kunskap behövs forskning och det är inte alltid så lätt, speciellt när det gäller barn med autism. Det har gjorts många studier om autism, men tyvärr saknar forskningen många gånger giltighet och säkerhet. Kunskap inom olika områden spelar en stor roll för många inblandade inom habiliteringar. Föräldrarna behöver rätt information och bra kunskap för att kunna förstå och hjälpa sina barn. Kunskap ger

makt och trygghet och det är precis vad föräldrarna behöver för att kunna sköta sin roll bra. När föräldrar har förtroende för sina kunskaper minskar även stressen hos familjen. Samtidigt behöver pedagogerna också få ny information och utbildning för att kunna ge barnet en effektiv pedagogisk handledning. TEACCH anser att det är av stor vikt att pedagogerna ska ha både erfarenhet och nya kunskaper. Kunskap, samt förtroende för sin kunskap är viktig. Många gånger har förskolepersonalen, som jobbar med barn med ASD, kunskap men de litar inte på sina färdigheter. Orsaken kan vara att det har gått många år sedan deras utbildning och de har inte förnyat sina kunskaper och det orsakar att de hamnar i en vanemässig arbetsmetod, eller att de har fått utbildningen alldeles nyligen och inte vågar att satsa på den. I båda fallen leder till konsekvenser som drabbar barnet. TBA anser också att det är väsentligt med ny forskning och information för att kunna bygga upp och utveckla habiliteringens många aspekter.

Föräldrarna spelar en stor och viktig roll i ett habiliteringsprogram. Det är de som står barnet närmast och det är de som bestämmer och ger sitt godkännande. Den information som kommer från dem är värdefull och de kan många gånger förklarar barnets beteendemönster bättre. Samtidigt har pedagogerna, psykologerna och läkarna annan information som är av stor vikt. Som tidigare nämnts finns det ytterligare flera personer som är inblandade inom ett habiliteringsprojekt. Deras roll är inte lika tydlig som föräldrarnas och pedagogernas men ändå spelar de en väsentlig roll. Ett tätt samarbete och gemensam förståelse mellan alla dessa olika områden är väsentlig. Både TEACCH och TBA betonar vikten av föräldrarnas roll i ett habiliteringsprogram. Ett gemensamt arbete för att bygga en trygg och bra livsmiljö som medför utveckling i nuet och framtiden är båda metodernas mål.

För att barnet ska kunna utveckla sig måste det känna trygghet och detta kan det få genom en tydligt strukturerad och välanpassad miljö. Tydliggörandet behövs i både pedagogik och miljön. Eftersom ett av syndromens kännetecken är de kognitiva svårigheterna kan ett bildschema med visuell instruktion ge barnet en bättre förståelse och inläring. En tydliggörande miljö med struktur anser både TEACCH och TBA skall vara inbyggd i metoden.

För att kunna ha en habilitering med stor effekt, har intensitet stor roll. Det har varit många diskussioner om antalet timmar per vecka för träning. Undersökningar visar att minst 35/40 timmar är lämpligt. Att jobba med barnet för att ta bort/förstärka ett beteende eller lära nya färdigheter är ett svårt och ansträngande arbete. Nödvändigheten är ett faktum, eftersom barn med ASD inte kan lära av sig själva som normalutvecklade barn, d.v.s. de måste lära sig hur de ska lära. Intensitet och graden av intensitet är en viktig punkt i metoden TBA (Eikeseth & Svartdal 2007)

Forskningar har visat att för ett habiliteringsprogram skall kunna ha en stor effekt är det av stor vikt att sätta diagnos så tidigt som möjligt och sätta igång med habiliteringen. Tanken bakom den här insatsen är bl.a. att man skall ingripa innan barnet har börjat utveckla ett oönskat beteende och att det är lättare att lära barnet det rätta beteendet än att ta bort ett oönskat beteende. När man startar tidigare med behandlingen har barnets hjärna större möjlighet att påverkas än en vuxens och det kan leda till en positiv utveckling. Därför TBA är baserad på EIBI, vilket de ger en viktig och bra chans för barnet.

En lyckad habiliteringsmetod ska vara funktionell i många olika aspekter. För att kunna ha ett bra habiliteringsprogram för barn med autism måste man ha ett

framtidsperspektiv. TEACCH arbetar med metodens struktur för att kunna ge en välanpassad habilitering med tanke på framtiden. När det gäller framtidsplaner för programmet använder sig TBA av evidensbaserade utvärderingar för att kunna veta hur man tillämpar habiliteringsprogrammet på barn med autism med framtiden i sikte.

4. Diskussion

Habiliteringsmetoder för barn med autism måste vara mångsidiga. De ska täcka många olika områden och ta hänsyn till många aspekter. Att kunna se helheten men ändå detaljer är av stor vikt, d.v.s. att inte utgå från bara syndromens symptom utan även från barnets personlighet och egenskaper. I diskussionen om ett habiliteringsprogram är med specialpedagogik för barn med autism är inte bara den teoretiska delen och dess struktur som är av stor vikt utan även den praktiska delen. Det innebär en kombination av hur metoden ska se ut för att täcka alla område och hur teorin i verklighet tillämpar sig.

Idag finns det många habiliteringsmetoder som jobbar för att kunna hjälpa barn med autism att utvecklas och ha en livskvalité. I alla dessa program finns det likheter samt olikheter. Men tyvärr det är inte alla dessa metoder som är effektiva. Många föräldrar till barn med autism är förvirrade och osäkra och har stor psykisk belastning. Därför är det av stor vikt att det skulle finnas ett bra och effektivt habiliteringsprogram som föräldrarna kan lita på.

En viktig del av en bra habilitering är säker kunskap och det kan man nå med hjälp av forskning. Den kontinuerliga nya forskningen ger ny kunskap, ny analys och nya teorier, vilket åstadkommer nya strukturer för arbetsmetoder. Men det finns många problem när det gäller nya forskningar; variationer i syndromen och individen samt osäkra instrument som inte ger ett pålitligt svar angående effektiviteten av metoderna. Men ett annat problem när det gäller forskningar är den ekonomiska delen Det kostar mycket med kontinuerlig och bred forskning.

Nyckel till en lyckad specialpedagogik undersökning är samarbete mellan; barnet, föräldrar, pedagoger, förskolechef, psykolog, barnläkare, BVC samt staten . Målet ska vara att ta ett bra beslut för barnets bästa. Men det är inte alltid så lätt att alla har samma uppfattning och prioritering i ett habiliteringsprogram. Därför hamnar barnet många gånger i kläm mellan olika beslut.

Att vara realistisk och inte idealistisk är viktigt. En metod ska inte bara fungera i ett pedagogiskt perspektiv utan även i det moderna samhället. Många resurser, många pedagoger, mindre antal barn, miljöanpassning, mindre stress, intensivt arbete osv. är bärande delar i ett habiliteringsprogram för barn med autism. Detta kan vara motstridigt i dagens samhälle. Idag växer vår befolkning fort och besparningarna syns mer och mer vilket i sig skapar ett stort problem. Att kunna presentera en metod som kan passa in i vårt moderna samhälle är viktigt. I dag finns det mycket besparningar som orsakar problem för metoderna. Ett politiskt beslut är viktigt för habiliteringens framtid.

4.1. Fortsatt forskning

Anledningen till att jag valde detta ämnet var att jag kom i kontakt med barn som har autism och det väckte mitt intresse. För att kunna hjälpa dessa små ”änglar” måste man först få veta mer om syndromen autism och habiliteringens grundstruktur. Det här arbetet är bara en början. Det är intressant att göra vidare undersökningar och fördjupningar om hur kan man bygga ett habiliteringsprogram för ett barn med autism som kan täcka alla behov samt lösa alla problem!

Den här uppsatsen är bara en droppe i havet!

Referenser

- Allmänna Barnhuset. (2006). *Mångsidiga intensiva insatser för små barn med autism*. Stockholm: Allmänna Barnhuset.
- Ahlberg, A. (2009). *Specialpedagogisk forskning: En mångfasetterad utmaning*. Lund: Studentlitteratur.
- Axeheim, K. (1999). *En annan verklighet- om barn med autism*. Täby: Sama.
- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Beyer, J. & Gammeltoft, L. (2000). *Autism och lek*. Stockholm: Liber.
- Bohlin, G. (2004). Ur rapporten; mångsidiga intensiva insatser för barn med autism i förskoleålder. Tillgänglig 2011-02-10: www.evidensbaseradehabilitering.se
- Cohen, S. (2000). *Fokus på autism*. Stockholm: Cura.
- Dahlgren, S.O. (2007). *Varför stannar bussen när jag inte ska gå av*. Stockholm: Liber.
- Dawson, G & Osterling, J. (1997). Early intervention in autism: Effectiveness and common elements of current approaches. In Guralnick (Ed.) *The effectiveness of early intervention: Second generation research*. (pp. 307-326) Baltimore: Brookes.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Egidius, H. (2006). *Termlexikon i pedagogik, skola och utbildning*. Lund : Studentlitteratur.
- Eikeseth, S & Jahr. E. (2001). The UCLA reading and writing program: An evaluation of the beginning stages. *Research in Developmental Disabilities*, 22 (4), 289-307.
- Eikeseth, S. & Svartdal, F. (2007). *Tillämpad beteendeanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Englund, T. (2004). Nya tendenser inom pedagogikdisciplinen under de tre senaste decennierna *Pedagogisk forskning i Sverige*, 1, 37-49.
- Fovel, J. (2002). *The ABA program Companion: Organisation Quality Programs for children with Autism and PDD*. New York: DRL Books.
- Ghezzi, P.M., Willams, W.L., & Carr, J.E. (1999). *Autism: Behavior Analytic Perspektivs*.
- Gillberg, C. & Peeters, T. (2001). *Autism. Medicinska och pedagogiska aspekter*. Malmö: Bokförlaget Cura AB.
- Grandin, T. (1995). *Thinking in Pictures: and other reports from my life with autism*. New York: Random House.
- Graneheim, U & Lundman, B. (2004). *Qualitative Content Analysis in Nursing Research: Concepts, Procedures and Measures of Achieve Trustworthiness*.

- Johansson, Inga. B. (2002). *Annorunda men funktionellt beteende. Identifiering och förståelse av typisk och avvikande utveckling i åldrarna 1-3 år hos barn med medfödd blindhet*. Stockholm: Docusys.
- Johansson, I. (2007). *En annorlunda barndom: En kvinnas berättelse om sitt autistiska uppväxt*. Stockholm: Forum.
- Kristiansen, S. (2000). *Att förklara autism*. Stockholm: Natur och kultur.
- Lovaas, O. I., Newsom, C. & Hickman, C. (1987). "Self- stimulatory behavior and peceptual reinforcement". *Journal of Applied Behavior Analysis*.
- Lantz, A. (2007). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- McGrath, K. (2008). Artikel från tidningen: *Habilitering NU* . nr. 1. Tillgänglig 2011-04-1: www.habilitering.nu
- Maltén, A. (1987). *Vad är kunskap*. Malmö: Liber.
- Maltén, A. (1991). *Specialpedagogiken och arbetslaget*. Kristianstad: Gleerups.
- Maltén, A. (1997). *Pedagogiska frågeställningar: en introduktion till pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Mesibov, G.B. & Shea, V. Schopler, E. (2007). *TEACCH vid autismspektrumstörning hos barn och vuxna*. : Lund: Studentlitteratur.
- Nilholm, C. (2003). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Pawell, S. & Jordan, R. (1998). *Autism: leka, lära och leva*. En handbok för praktiskt lärande. Stockholm: Cura.
- Patel, R. & Davidsson, D. (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning. Lund: Studentlitteratur.
- Peeters, Theo. (1998). *Autism*. Från teoretisk förståelse till praktisk pedagogik. Fallköping: Liber AB.
- Persson, B. (2003). *Treatment Evaltion and Screening of Autism*. Lund: Dept.of Psychology.
- Repstad, P. (1999). *Närhet och distans*. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap. Lund: Studentlitteratur.
- Rubin, B. (2006). *Barnet i glaskulan? Fakta frågor och råd- om barnet med autism*. Stockholm: Norstedts.
- Rutter, M. & Bartak, L. (1973). Special educational treatment of autistic children: A comparative study-II: Follow- up findings and implications for services. *Journal of child Psychiatry and Psychology*, 14,241-270.
- Svenska akademien. (1973). *Svenska akademiens ordlista över svenska språket*. Stockholm: Norstedt.
- Scheffer, N.P., Didden, R., Korzilius, H., Sturmey, P. (2011). *A meta- analytic study on the effectiveness of comprehensive ABA- based early intervention programs for children with Autism Spectrum Disorders*, 5, 60-69.

- Schopler, E., & Mesibov, I. (1986). *Social behavior in autism*. New York: Plenum Press.
- Schopler, E., Brehm, S.S., Kinsbourne, M. & Reichler, R.J. (1971). Effect of treatment structure on development in autistic children. *Archives of General Psychiatry*, 24. 415-421.
- Schopler, E., Mesibov, G.B. & Hearshey, K. (1995). Structured Teaching in the TEACCH system. I: E. Schopler & G.B. Mesibov (red.). *Learning and Cognition in Autism* (s. 243-268). New York: Plenum Press.
- Schopler, E. (2000). International priorities for developing autism services via the TEACCH model. (Special Issue). *International Journal of Mental Health*, 29 (1).
- Schopler, E. & Mesibov, G.B. (2000). Cross- cultural priorities in developing autism services. *International Journal of Mental Health* 29, 3-21.
- Smith, S & Magyar, C. (2003). *Beteendeanalys och beteendeintervention*. Stockholm: Riksföreningen Autism. Tillgänglig 2010-11-22: <http://www.autismforum>
- Stensmo, C. (1994). *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur.
- Tustin, F. (1974). *Autism and childhood psychosis*. London:Hogarth press.
- Waclaw, W., Aldenrud. & Iistedt, S. (1999). *Barn med autism och Asperger syndrom: praktiska erfarenheter från vardagsarbete*. Linköping: Futurum.
- Watson, L.(1995). *Teacch: läroplan för kommunikation*. Stockholm: Riksföreningen autism.
- Watson, L., Lord, C., Schaffer, B. & Schopler, E. (1989). *Teaching spontaneous communication to autistic and developmentally handicapped children*. Austin, TX: Pro-Ed.
- Wessén, E.(1998). *Våra ord: deras uttal och ursprung: Kortfattad Etymologisk Ordbok*. Norstedts.
- Wing, L.(1988). *The continuum of autistic characteristics*. I: Schopler, E. & Mesibov, G.(red). *Diagnosis and assessment in autism*. New York: Plenum Press.
- Wrangsjö, B.(2002). *Barn som märks*. Utvecklingspsykologiska möjligheter och svårigheter.Stockholm: Nok, 1998 (tr.2002).
- Zander, E. (2010). *Det här är autism* (Stockholms läns landsting). Tillgänglig 2011-04-05: <http://www.habilitering.nu/gn/opencms/web/HAB/Funktionshinder/Autism/>

Bilaga

Intervjufrågor

1. Beskriv kort din utbildnings och yrkesbakgrund med särskild betoning på ditt arbete med habilitering av små barn med diagnoser i autismspektrumet.
2. Du använder en metodik som kallas ”tillämpad beteendeanalys” i ditt arbete. Kan du kortfattat redogöra för de teoretiska grunderna. Målen samt det huvudsakliga utfallet för denna metodik?
3. Hur arbetar du rent konkret med denna metode i ditt arbete med de barn som fått diagnosen autism och som du fått ansvar för att träna?
4. Hur ser du på fördelarna och nackdelarna med TBA?
5. Vilka är som du ser det de främsta likheterna och skillnaderna mellan TBA och TEACCH?
6. Framtidsperspektiv?

Finns det något som du skulle vilja tillägga till det som du redan har berättat om?